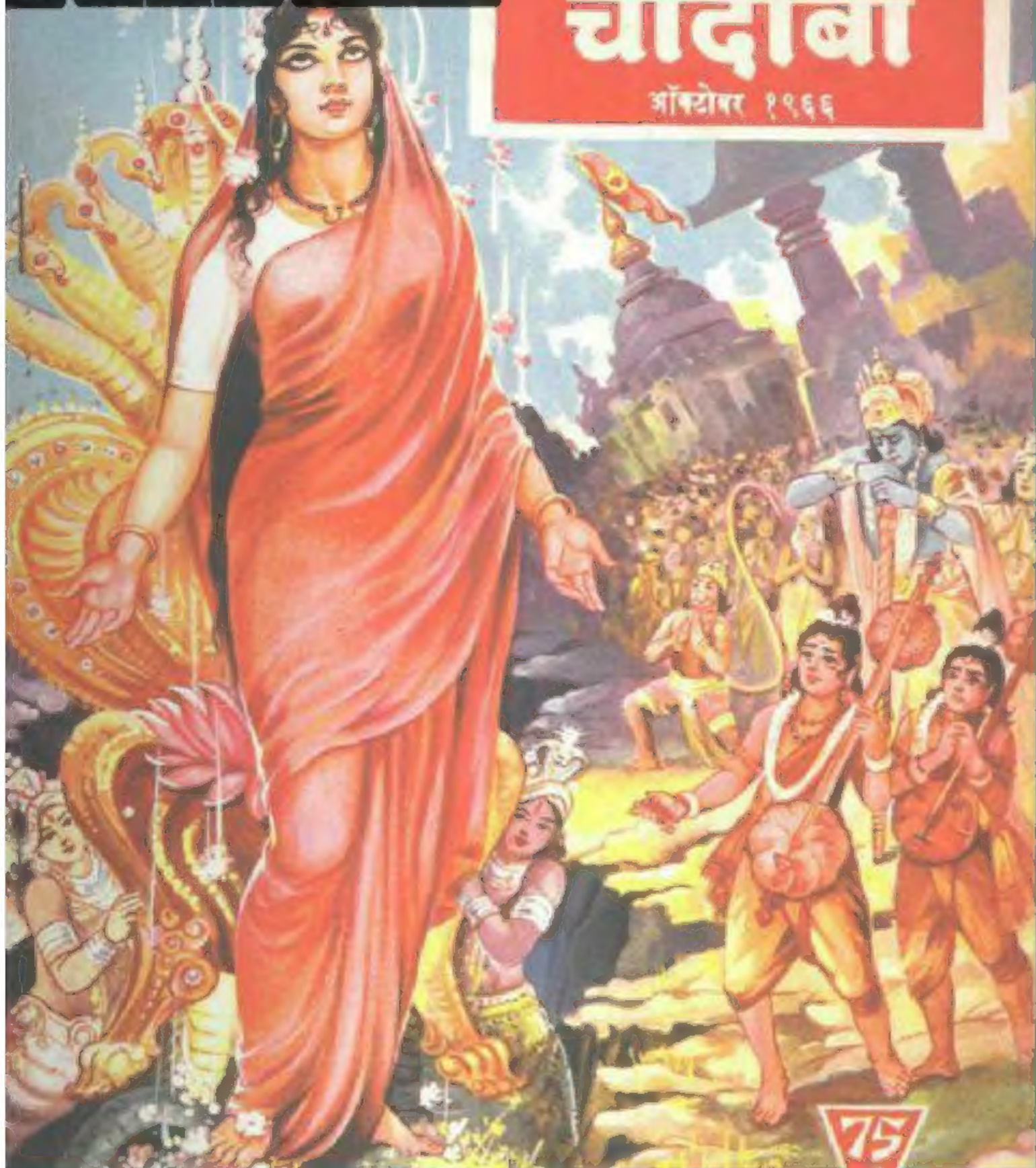
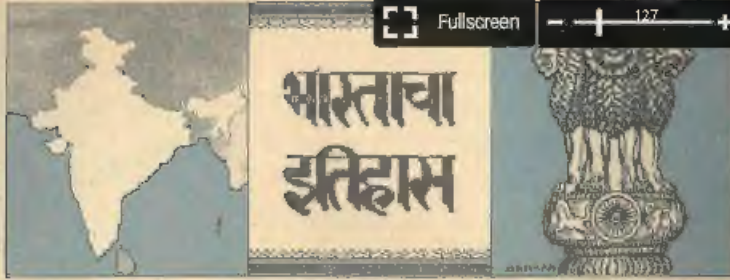

चांदोबा

ऑक्टोबर १९६६

१७४७ मध्ये नादिरशाहचा हथ करण्यात आला. त्याच्या सेनापतींपैकी अहमदशाह अब्दाली हा अफगाणिस्तानाचा एक स्वतंत्र शासक झाला. तो नादिरशाह नरोवर भारतांत आला होता. त्याने स्वतः डोळ्यांनी मोगल साम्राज्याची झालेली वाताहत पाहिली होती. अफगाणिस्तानाच्या गादीवर बसल्यानंतर स्थिरस्थायी झाल्यावर त्याने भारतावर स्वारी केली. १७४८ ते १७६७ च्या दरम्यान त्याने अनेक स्वास्था केल्या.

या स्वास्थांना मूळ उद्देश्य फक्त लुटमार करणे हा असून मोगलांच्या सत्तेचा शेवट करून अफगाणांची सत्ता पुन्हा कायम करणे हा होता.

भारताच्या इतिहासात या स्वास्थांना फार महत्त्व आहे. या स्वास्थांच्या झुळांन आपणावी एक उद्देश्य होता. परदेशांत

मिळविलेला जय हा स्वतःच्या देशांत त्याची प्रतिष्ठा बाळगण्यास उपयोगी होता. लुटीच्या माल घेऊन आपल्या सैन्याला पगार व सेनापतींना इनाम वांटणे त्याला शक्य झाले.

१७४८ मध्ये अहमदशाहने पंजाबावर स्वारी केली तोंत त्याला यश मिळाले नाही. कारण पंजाबच्या सुबेदाराने त्याचा पराभव केला. परंतु दोन वर्षांनी अहमद शाहने पुन्हा स्वारी केली आणि या लेपेस त्याच्या पदरी यश आले. पंजाबच्या सुबेदाराला दिल्लीहून कोणत्याही प्रकारची मदत मिळाली नाही. १७५१ च्या अखेरीस अहमद शाहने भारतावर आपली एक स्वारी केली आणि काश्मीर जिंकले. सरहिंद पर्यंतचा मोगल साम्राज्यांतला भाग त्याने वेगळा करून हस्तगत करून घेतला.

१७५३ मध्ये पंजाबांत सर्वत्र अराजकता होती व तो प्रांत मोगल प्रधानमंत्री इमदुलमुल्क याने बळकावला. अहमदशाह अब्दालीने मेजबेवर महिन्यांत चवथी स्वारी केली. २२ जानेवारी १७५७ या रोजी तो घेत दिल्लीपर्यंत येऊन बघकला. त्याने दिल्ली शहर लुटले. मोगल बादशाह आलमगीर द्वितीय याने त्याला काश्मीर, सिंध, पंजाब व सरहिंदचे इलाखे देऊन त्याच्याशी संधी करून घेतली. मनु १७५७ च्या एप्रिल मध्ये अब्दाली अनेक कैदी व पुष्कळ धन घेऊन स्वदेश परतला.

१७५७ च्या मे महिन्या पासून १७५८ च्या मे महिन्यापर्यंत अब्दालीचा मुलगा तैमूरशाह लाहोरचा बजीर म्हणून होता. त्याच्या शासनकालांत अराजकता जास्तच पसरली. एका ग्रीस सरदारावर अत्याचार झाला म्हणून सर्व खीख समाजानेच बंड केले. जालंधरचा सुबेदार आदीनबेग खान याने अफगाण सत्तेविरुद्ध बंड पुकारले आणि मराठ्यांची मदत मागितली. रघुनाथराव उर्फ राघोबा मराठी याच्या नेतृत्वाखाली एका मोठ्या सैन्यानिशी १७५८ मध्ये पंजाबावर स्वारी करण्यांत आली. लाहोर काबीज

करून अफगाणांना तेथून पिटाकून लावण्यांत आले. परंतु काहोर शहर मराठ्यांच्या हातांत अवघे सहा महिनेच राहिले. १७५९ च्या आक्टोबर महिन्यांत अहमदालीने मारतावर पांचवी स्वारी केली, आणि पुन्हा पंजाबवर आपला अधिकार कायम केला.

भारतावर अधिकार प्राप्त करण्यासाठी अफगाण व मराठे यांच्यांत लढाओढ सुरू झाली. १४ जानेवारी १७६१ या रोजी पानीपतच्या मैदानांत दोघांचे युद्ध झाले. १७६२ मध्ये अहमदाली परत निघून गेला. पुन्हा शिखांनी काहोरच्या मुबेदाराला ठार केले. १७६४ च्या मार्च महिन्यांत अहमदाली पुन्हा काहोरला आला. तेथे तो दोन आठवडे राहिला आणि त्याच्या देशांत बंडाळी झाली असल्याचे ऐकून परत निघून गेला. १७६७ मध्ये तो शिखांच्या बंडाळीला आला घालण्या-

साठी पुन्हा आला. पण त्याला त्या कामात यश मिळाले नाही. पंजाबांत काहोर व इतर अनेक जिल्हे शिखांच्या ताब्यांत आले.

भारताच्या इतिहासांत अहमदालीच्या स्वाभ्यांचे काय महत्त्व आहे! त्यांच्यामुळे मांगल सत्तेचा ह्याम क्षपाळाने होऊ लागला. त्यामुळे मराठ्यांचा साम्राज्य विस्तार थांबला. त्यामुळे शिखांची शक्ति वाढायला परोक्ष रूपाने सहाय्य झाले. अफगाणांच्या स्वाभ्यामुळे ईस्ट इंडिया कंपनीला दडशत वसली. अहमदालीच्या मृत्यूनंतर देखील त्याची दडशत लोकांना भासत होती.

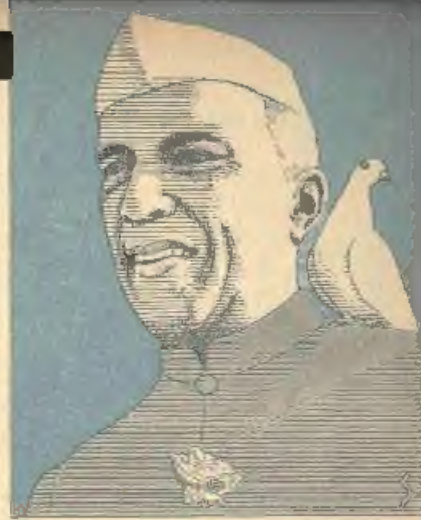
ब्रिटीश राज्य कमजूर होत गेले तत्कालीन प्रांतधिकारी म्हणजे नबाब व मुबेदार स्वतंत्र होऊ लागले. तसे ते स्वतःला ब्रिटीशा मांडलिक म्हणवीत. अशा तऱ्हेने काही वर्षांत मुसलमान राजे उदय झाले.

नेहरू चरित्र

[२६]

मुमुच्या दिवशी सायमन कमिशन येणार होते त्या दिवशी एक मोठा हरताल होण्याचे ठरले होते. काही हत्ता शास्त्राची बातमी केंद्राभरवात वाचून बडेल गदाचित काढतात पडतील हा विचार करून बघा. हरतालचीनी घरी देखीकोन केला आणि कळविले की कळवो करण्यासारखे काही नाही. परंतु मोर्ताळलतीना कळजी वाटतच होती. म्हणून ते रात्रीच्या रात्री १४६ मैल लांब मोटारीने पचास करून ५ तासांत कळजी येथे येऊन पोचले.

मोर्ताळलजी पोचले तेव्हा अवाहरललजी वगैरे रेलवे स्टेशनवर जाण्याच्या तयारीत होते. मोर्ताळलजी दिवशी पडलेल्या मोर्ताळीमुळे, नागरिकांचा मन उणेजित झाले. मोर्ताळी व लोकांचे धवे गले गेली दिवत होते. चहवाजुनी लोकांच्या मिरवणी निघाम्या. काँग्रेसच्या कचेरीतून एक मोठी मिरवणूक निघाली. त्या मिरवणुकीत चार चार जणांच्या रांगा करून

हजारो लोक सामील झाले. त्यांत अवाहरललजी पण होते.

रेलवे स्टेशनसमोर अर्धो मैल लांब रेंड असे एक मैदान होते. पोलीसांनी मिरवणुकीला अडविले. लोकांना एका बाजूला उभे केले. मैदान पोलीसांनी व बोडेभारांनी भरलेले होते. विरयक लोक, जे ही मनें संमत पाहण्यासाठी आले होते त्यांच्यामुळे मोठी गर्दी जमली.

बोडे स्त्रांनी सगळी दिसेल त्याला दोळे मिटून मारहाण करण्यास सुरवात केली. ते लोकांना पायांसाठी तुडवीत पोड्यांना घेऊन

धुमसत होता. एवढे स्वरे की परम्पराविषयी वैरभाव नव्हता. त्यावेळीं काँग्रेस स्वयं-सेवकांच्या मनांत कोणती तरी अदृश्य शक्ति झिरून त्यांना सत्येवणा देत असावीशी वाटे.

“हे सर्व काय व कशासाठी आणि याचा शेवट कसा होणार!” हे प्रश्न तेव्हा त्यांच्या मनांत उठले नाहीत. नंतर उठले.

सन १९२८ साली वर्षभर नेहरू वेशभर होरा काढीत फिरले. त्यांनी पूर्ण स्वातंत्र्याची मागणी केली. साम्यवादी विचार त्यांनी लोकांसमोर ठेवले आणि म्हणाले की पूर्ण स्वातंत्र्याशिवाय सामाजिक सुधार अशक्य आहे. काँग्रेसवाद्यांचे व विचारांचा प्रकार नामस आवश्यक आहे असे जवाहरलालजींना वाटे. राष्ट्रीय चळवळीचा मेरुदंड असे जे कार्यकर्ते त्यांच्या मनावर कात्या राष्ट्रवादाचा पगडा बांधता असे जवाहरलालजींचे म्हणणे

होते. म्हणूनच त्यांची कार्यकर्त्यांची दृष्टी मार्गे बले. पराधीनता आल्यामुळेच भारतीय संस्कृतीचे पतन झाले म्हणून जवाहरलालजींना वाटे की राष्ट्रीय चळवळ चालवणाऱ्या कार्यकर्त्यांच्या भविष्याकडेच प्रथम लक्ष पुरविले पाहिजे.

जवाहरलालजींच्या पूर्वी देशांत मनाच बाबांचे विचार आले नव्हते असे मुळाव नाही परंतु मोहिमूढ राज्यकर्त्यांमुळे रजिमांत जी पंचवार्षिक योजना सुरू झाली. आणि त्याचे प्रत्यक्ष फळ म्हणून राष्ट्रीय उन्नति झाली. त्यामुळे युरोपांत व अमेरिकेतल्या प्रजेच्या मनावर देशील परिणाम झाला आणि आपल्या देशांतहि जनजागृताय राजका नांदी. जवाहरलालजींना एक सोझीकमिष्ट म्हणून जे अधिक महत्त्व मिळाले त्याचे कारण काँग्रेसच्या पुढाऱ्यांत ते मुख्य होते हे होय.

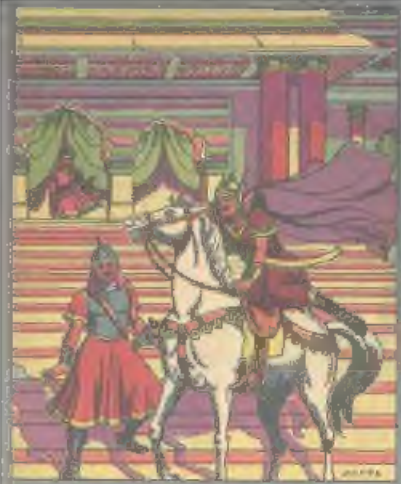

पाताळ कोट

[४]

[पुढील काळात केवळ एक राज्य काँग्रेसच्या राजधानीत शिरून राजकाऱ्या काँग्रेसनेला वनवून घेऊन पळाला वाहारेकरी त्याच्यावर बाबूदृष्टि करू लागले. इंग्लंडीन राजाच्या आज्ञेने काँग्रेसचे नेतृत्व त्याच्या वाटचाली करणाऱ्या विचारे आणि काँग्रेसी भविष्यत मोठे जाणवे—तुम्ही]

राजवाड्यांत झालेला जोरडा आरडा ऐकून गेले आणि आपापल्या घराच्या रक्षणार्थ राजधानीभर खळखळ उठून गेली. धांवपळ करू लागले. कोकांगा वाटले की सत्रने म्यारी केरी राजवाड्याच्या गचीवर ठसा राहून असायी. म्हणून कांहीं लोक नगराच्या राजा उग्रसेन ते सर्व पहात होता. तो मुख्यद्वारकडे पाहू लागले. मंत्र्याकडे बघून रागाने म्हणाला—“पाहिळेंत, ही आपली प्रजा! ही बांबी राजमणि! बाण इतके दूर पोहचू न शकल्यामुळे एकट आले आहे आणि प्रत्येकाकडे आपकांच मंत्र्येच राजधानीतल्या बराबर पडले व स्वार्थ सुचतो आहे. आपल्या नवदीला कांहीं घांता आग लागली. तोंक बाबरून एकजण तरी धांवतो आहे का! जरावरच

बाबूने स्वारी केली तर कितीवण पुढे येतील कोणास ठाऊक मदीली ?”

“महाराज ! राज्याच्या रक्षणासाठी आपण पगार देऊन सैन्य नाही का उभे केलेले ? या भित्त्यांच्या हातून का राज्याचे रक्षण होणार ? मसै वा त्यांना !” असे सांगून मेथ्याने अग्निबाण सोडणाऱ्या सैनिकांकडे दोट दाखविले व पुढे म्हणाला—
“पण, हे सैनिक जे अग्निबाण व भाले राक्षसावर म्हणून सोडीत आहेत ते राज-
कन्येला लागण्याची हक्कता पण आहे, म्हणून त्यांना तक्रार का ते सांगायला !”

उद्यमेन म्हणाला—“खरेच की,” आणि पाहोभाईने जिना उगळून खाली मेल्या, मातांना म्हणाला “बंबी ! मी येईपर्यंत राजधानीच्या रक्षणाची जबाबदारी तुमच्यावर ! कारण शतपानु ही संधी साधून स्वारी फलावला कधी करणार नाही. आपण त्यांच्याकडे जे दत्त पाठविले होते, ते आले नाहीत. कस झाले कोणास ठाऊक !”

एका सैनिकाने राजाचा घोडा लागून उभा केल्याबरोबर राजा त्यावर पसून निघाला. त्याच्याबरोबर अणखी काही घोडेस्वार पण निघाले. ते सर्व हुकूमद्वारे पार करून रानात फिरले. मेथी काही वेळ त्यांच्याकडे पहात होता. नंतर तो किल्लाच्या एका युद्धावर बहून पाहण्यासाठी निघाला. त्यावेळी सडक त्याला वाटले, हा राजा आपले राज्य किती दिवस सांभाळणार !

कदंब नगराच्या पूर्ववर्तील जंगलात नशाळी घेऊन हिंदत असलेले अनेक सैनिक दिसू लागले कोण कोठे आहे हे मजालीच्या उजेडात राक्षस शक्काला सद्दनीं ओळखता नाही का येणार ! असे सडक मेथ्याच्या मनात आले.

जंगलात पुरक व सोमक हाच विचार करीत होते. कदंब राजाच्या पूर्वपणाबद्दल त्यांना हसू आले. जे उभे होते त्या बाजूला सैनिक येत आहेत हे पाहून त्यांनी मोठ्याना झुडुपाआड एका बाणी बांधून टिकले व स्वः शारावर चकून खाली काप होत जाहे हे पाहू लागले. काही सैनिक बरोबर त्यांना शारासाठी येऊन पोहचत उभे राहिले. त्यांच्या सोळाव्यावरून राजकन्या काढिलेलेला राक्षसाने पळवून नेल्याचे व तिच्या कोपार्थ स्वः उद्यमेन जंगलात आल्याचे दोघांना कळले.

“त्या दुष्टाचा दोषद करायला ही संधी झाल आहे, माझ्या मते !” सोमक म्हणाला.

“अशी चारू करू नकोस सोमक ! अरे आपण सैनिकांच्या मणवर्णात असतो तर ते शक्य झाले असते, परंतु आपण आहोत या कपळात जर आपल्याला त्यांना पाहिले तर त्यादीने जे आपल्याला डार केव्हाशिकाय राहणार नाहीत.” पुरक म्हणाला, काही वेळांने कदंब राजाचे सैनिक त्या शारासाकत पुढे निघून गेले.

“सोमक ! उगाठ्यापुढी काळोकांतच बांधायला खूप केडी आणि गुहेकडे जात आपण आपल्या बांबी पोचले पाहजे. अखेरेकी नी यवकर आकृति दाखविची.

आपण आपापल्या कोकाना राव्याबाहेर पोचते करीपर्यंत आपल्याला काही करता पण येणार नाही.” धूमक म्हणाला. सोमक काहीच बोलला नाही. दोघे शारावरून खाली उतरू लागले. इतक्यांत जवळच्या या कपळात जर आपल्याला त्यांना पाहिले तर त्यादीने जे आपल्याला डार केव्हाशिकाय राहणार नाहीत.” पुरक म्हणाला, काही वेळांने कदंब राजाचे सैनिक त्या शारासाकत पुढे निघून गेले.

धूमकने सोमकला त्याचा खांद्या पळत बांधायला खूप केडी आणि गुहेकडे जात आपण आपल्या बांबी पोचले पाहजे. अखेरेकी नी यवकर आकृति दाखविची.

Fullscreen

127

22 / 81

बाहेर ये आणि पाय काढ!" राक्षस म्हणाला.

"तू कोणी तरी राक्षस विसतो आहेस. तर ऐक! मी आताच एका महाकाय राक्षसाला ओमच देऊन शुद्धीवर आणिते आहे. बरबड बंद कर आणि सुकाऱ्याने चालता हो!" गुहेतून उत्तर आले.

ते उत्तर ऐकून राक्षसाचा राग झाला. "अरे माणसा! तू मला ओळखले नाहीस वाटते. मी राक्षस आहे कुंभीर!" त्या आवाजामुळे सारी पुढा दमदमली.

"मी भौतिक आहे कालक्षेत्र! लक्षांत ठेव!" गुहेतून आवाज आला. त्याच्या पाठोपाठ मोथरवा मंत्रदंड सोबासारखा कुल्कार सोडील बाहेर आला आणि कुंभीरच्या डोक्याला लागला.

कुंभीर एक महाकाय राक्षस, परंतु तो देखील मंत्रदंड लागताच खाली पडला. परंतु कांतिसेनेला कंठही लागू नये, या गोष्टीची त्याने काळजी घेतली. त्या घक्याने राजकन्या सोपवून जागी उठल्या-सारखी शुद्धीवर आली. तिने चारी बाजूला न्याहाळून पाहिले. गर्वताच्या गाराच्या सारख्या हिरव्या मैदानांत ती पडलेली होती.

म्हणाला-"ती पहा राक्षस! त्याच्या खांद्यावर आहे राजकुमारी! तिच्या भंगा-बऱ्या द्वागिन्यांतले हिरे पहा कसे चकाकत आहेत ते." मोमकला पण ते दृश्य पाहून आश्चर्य न भय वाटले.

राक्षस गुहेच्या तोंडाजवळ पाचला. त्याच वेळी अनपेक्षित तऱ्हेने गुहेतून त्याला "कोण तू, परत फिर!" असा रोमीर आवाज ऐकू आला.

"अरे वेड्या! कशाका व्यर्थ ओरडतो आहेस! आज रात्री कोणाला न खाण्याची शपथ मी खाली आहे. सुकाऱ्याने गुहेतून

Fullscreen

127

24 / 81

कधी काय झाली? माझ्या वडिलांनी मारले पाहू. तुम्हे ते पराक्रमी व दारू आहेत. त्यांच्याकडे कोणी क्षण मारायला आले की ते त्याला दंड करीत नव्होत, तरी ही गाना सोणून तुला क्षमा करा म्हणून पाणीत."

राजकुमारीने ते बोलणे ऐकून व तिचा हा निष्कपरपणा पाहून अगळ्या वेदना दोन असूनहि त्या स्थितीत त्याला हेच आले. तिच्या बोलण्या-सामण्याचा त्याच्या मनावर चांगला परिणाम झाला.

कुंभीर तेथून उठून झाडांत शिरला व एका झाडाचा पत्ता काढून तो अत्यंत वेगाने चालला आणि पुन्हा कांतिसेनेजवळ येऊन उभा राहिला. तेव्हा कांतिसेना गुहेकडे पळत होती. ती अर्धवट गुहा पाहून भीतीने तिचे सर्व अंग भर भर कापत होतं.

"आ म्हणून कोण आहे? कोण बोलत होता तो? तो देखील राजसूत आहे का? तो तुला नोकर आहे का?" कांतिसेनेने राजसूत विचारले.

कुंभीरने रामाने एवढां गुहेकडे पाहिले. त्यांत माझा कोणी नोकर नाही. जवळ आहे. त्यानेच मला मारलं म्हणून ही जखम झाली.

हा बाजीगरी माझी विसर्त आहे. आता तो म्याला मरानार घ्यायला गेला तर माझ्या आताच्या कानांत किन येईल. म्हणून मी तुला त्याला सोडोत आहे."

"कोणते काम आहे तुला? बोर! शास्त्रा मला ठळकत बोलत आलास आणि स्वतःला दारू म्हणवितोस!" राजकुमारी म्हणाली. कुंभीर हे ऐकून एक क्षणभंगूक क्षण, त्याच्या डोळ्यांतून दोन हिरे गळली व मान व्हाळी करून पश्चात्तापाने आवाजात तो म्हणाला—"कांतिसेने! माझ्यावर अशी रागावू नकोस! मी स्वतंत्र असून लष्कर कर व अति हाकिमांशी राजसत्ता एक मेकळ माझ आहे. त्यानेच तुला मरून येऊन येण्यासाठी मला पाठविले होते. ते काम मी केले असतं तर पाडयाहून कर राजसत्ता ते दिले गेले असते. त्याच्या आज्ञेवरून काही करणे असच आहे. पण मी तुला कधी न कधी तरी तुझ्या घरी मुलकप पोचवी करीन. ते करीत असतां माझ्या जिवाला थोका असला तरी मी म्हणाला. त्याची पत्त करणार नाही."

"एव ते आज्ञे का नाही करीत?" त्याच्या बोलण्यावर तिचा विचार बदल. कांतिसेनेने विचारले.

"नाही! ते मी बरे तर तुला व माझा दोघांचा जीव पोचवत पाडयाची मरणा आहे. माझ्या मालकाने जेथे माणून तुला पोचविण्यास सांगितले आहे तेथे तुला पोचते करावेच लागणार. तू भिडे नकोस! मी तुला त्याच्या हातातून वाचवीन आणि तुला त्याच्याशी लग्न करावेच द्यावेक त्याच्याशी लग्न करून देईन." कुंभीर म्हणाला.

कांतिसेना काहीच बोलली नव्हती. कुंभीर "एव ते आज्ञे का नाही करीत?" त्याच्या बोलण्यावर तिचा विचार बदल. कांतिसेनेने विचारले.

सांतेबा

तिला कळते नाही. "आतां मी पळून जाणें अशक्य आहे. राक्षसाच्या हातांत पळ फेंकणें अशक्य आहे. मदतीकरितां ओरडलें तर कोण येणार मदतीला? कुंभीरनें गळा दाबून ठार केले तर कोणाला कळणार आहे? म्हणून गोष्ट थोडकच आपला बचाव करून घेतला पाहिजे." मनांतल्या मनांत तिनें विचार केला.

कांतिसेना या विचारांत असतां तिला गुहेसमोर एक मशाल दिसली. एक विचित्र आकृति तिला दिसली. त्या माणसाला लोंब केस होते. एक भगवी कफनी त्याच्या अंगांत होती व हातांत एक मंत्र रंज होता.

"अथ राक्षसा ! मूं अजून येथेच उभा आहेम तर ! काय ओरडा ओरडा चालविला आहेम ! तूं स्वतःशीच शोकत आहेस की आहे कोणी दुसरा बरोबर !" मांत्रिकाने विचारले.

कुंभीर कांतिसेनेला एका वाजूक्या लघून समोर उभा राहाला. दांत ओंठ बाबित तो म्हणाला. "अरे माणसाच्या पिढा ! आज कोणाला न स्पर्शवाची मी अथ घेतली होती. पण तुला जिवंत मात्र सोडणार नाही."

मांत्रिक मोठ्याने हसला व मंत्ररंज उचलून म्हणाला. "जरे किढ्या ! तुला इतका राग का ?" तो मंत्ररंज फेंकणार की तेवखांत त्याच्या उजव्या हाताला बाण लागला. झाडां आडून ओरडत पुष्कळसे लोक येत असल्यामुळे सर्व जंगल हादरून गेले. मांत्रिकाने मशाल खाली फेंकली आणि गुहेत शिरला. कुंभीर राजबन्धेला उचलून घेऊन आणखी एका गुहेत शिरला आणि त्या जागी बाणवृष्टी सुरू झाली.

[पुढील गोष्ट पुढील अर्का]

लक्ष्मीचा अनुग्रह

विक्रमाकाने आपला इष्ट मोडला नाही. तो शाहानबळ गेला, प्रेक्ष लांबावर काटून घेतले आणि स्मशानाच्या दिशेने चालू लागला. तेव्हां प्रेतांत बसलेला वेताळ रथाला म्हणाला. "राजा ! फार्यसिद्धी होण्यास फक्त मेहुंन पुरत नाही, नशीब देखील लागते. तुमचे नशीब वाटसोरे आहे. म्हणून लक्षपुराच्या मेहुंनती गिह्यासारखेच तुला आपल्या कापांत घड मिळत नाही. तुला मी त्याची गोष्ट सांगतो." असे सांगून वेताळ दोष्ट बांगू लागला.

लक्षपुराचा राजा लक्ष्मण महादानी होता. तो, त्याच्याकडे कोणी धावक आला की एका लक्ष रुपयांहून कमी दान कधी करत नसे. म्हणून त्याला लक्ष्मण हे नांव पडले. त्याची कोणावर कृपा झाली म्हणजे

वेताळाच्या गोष्टी

त्या भाणसाला कोणत्याही गोष्टीची कधी उणीव म्हणून भासत नसे.

राजबाळाच्या सिद्धद्वारावर लढावरस नांवाचा एक भिल्ल राजनिचल ऊन, थंडी व मारा किंवा पाऊस यांची पर्वा केव्हापिनाय वसून असलेला दिले. त्या विचारांपाची ती अवस्था पाहूनदेखीक राजाने पाणी त्याची चवकशी केली नाही.

एकदा राजा आपल्या कांहीं अनुयायांसह शिकारीला निघाला. राजाच्या पाठोपाठ तो भिल्ल आवरी काठी घेऊन निघाला. राजा बोव्यावर नसून हातात धनुष्य नाण

व इतर शस्त्रे घेऊन शिकार करीत होता. तेव्हा त्या भिल्लाने आपल्या काठीनेच अनेक रानडूकरे व हरणे ठार केली.

"हा भिल्ल किती मोठा शिकारी आहे! पण फुटक्या नशिवाचा!" राजा चकित होऊन मनात म्हणाला. परंतु राजाने त्याला मदत केली नाही.

एकदा लक्ष्मणने आपल्या शेजारच्या राज्यावर स्वारी केली तेव्हा तो भिल्लपण त्याच्याबरोबर होता. त्याने आपल्या काठीनेच कितीकांना ठार केले. राजा त्याचा तो पराक्रम पाहून चकित झाला. तरी देखीक त्याने त्याला कोणत्याही प्रकारे मदत केली नाही.

अशीच पाने बरेच मोटकी. सहात्या बर्षा राजास एक गोष्ट लुचरी. लागोपाठ सहा बर्षे हा आपल्या पदरी नोकरी करीत आहे आणि कदाचित् आयुष्य कठीत आहे. त्याने पूर्वजन्मी कांहीं तरी पाप केले असावे. म्हणून त्याची फळे या जन्मी भोगानी लागत असावीत. पाहू तर या की त्याचा तो योग संपला किंवा नाही."

असा विचार करून राजा आपल्या लजिन्यांस गेला. कांहीं दिवडाक रत्नमाणिक्ये

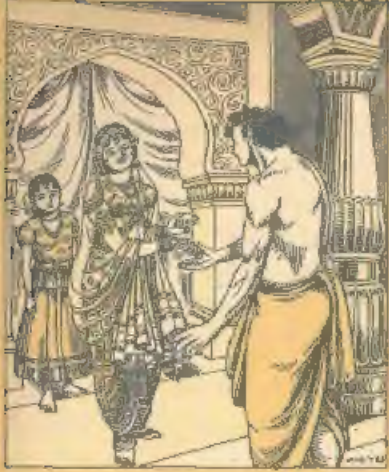
एका बेलफळात ठेवून दुसऱ्यादिवशी दरबारात त्याने त्या भिल्लाला बोलाविले.

राजाने त्याला एक सुभाषित म्हणून दाखविण्यास सांगितले. "ज्या प्रमाणे नवा तुटव भरलेल्या समुद्रातच पाणी ओततात त्याच प्रमाणे धनी लोकांकडेच धन धावते." या अर्थाचा एक श्लोक त्या भिल्लाने म्हटला. राजाला फार आनंद झाला व त्याने रत्नमाणिक्ये नऊन ठेवलेले ते बेलफळ त्या भिल्लाला दिले. ते पाहून दरबारी चकित झाले. कारण राजा जेव्हा जे पैसे भिल्लाले त्यावर कांहीं विचत उवर कोणावर खूष होई तेव्हा स्वर्णवृष्टीसारखे निर्वह केला.

दान करी. पण त्याने भिल्लाला एक विश्वफळच दिले. पाहणाऱ्यांना ते सर्व चकित करून सोवण्यासारखेच होते.

ते बेलफळ भिल्लाल्याने त्या भिल्लाच्या मनाचे पण समाधान झाले नाही. तो ते विश्वफळ घेऊन जात असता त्याला वाटेत राजबंदी नांवाचा एक बौद्धभिक्षु भेटला. त्याला त्या भिल्लाने ते विश्वफळ दान केले. भिक्षुने त्याला आपल्या अंगावरचे एक पीतवस्त्र (उपरणे) काढून दिले. भिल्लाने ते विवून जे पैसे भिल्लाले त्यावर कांहीं विचत उवर कोणावर खूष होई तेव्हा स्वर्णवृष्टीसारखे निर्वह केला.

भायेंतरी भिक्षु राजाच्या दर्शनार्थ गेला व त्याने ते विस्वफळ राजाला दिले. राजाने ते ओढखून भिक्षुला ते कसे पिलाले हे विचारले. भिक्षुने मिष्टाकडून पिलाल्याचे सांगितले. त्याचा भोग खाप संपला नाही असे राजाला वाटले.

दुसऱ्या दिवशी पुन्हा दरबार भरला. राजाने मिष्टाला आपल्या जवळ बसविले. पहिल्या दिवशी राजाने जो भोक् एकदा होता तो पुन्हा म्हणवयास त्याला सांगितले. राजाने त्याची प्रश्ना करून तेच विस्वफळ त्याच्या हातात दिले. मिष्ट

ने विस्वफळ घेऊन बाहेर गेला. त्याला एका अधिकारी भेटला. त्याला त्याने ते विस्वफळ घेऊन शकले आणि त्याच्याकडून एक पोतरजोडी घेऊन निघून गेला.

त्या अधिकाऱ्याने ते विस्वफळ राजाला आणून दिले. राजाने विचारल्यावर ते विस्वफळ त्याला मिष्टाकडून मिष्टाल्याचे त्या अधिकाऱ्याने सांगितले. म्हणजे अजून त्याचा भोग संपलेला नाही तर! राजा मनाकल्या मनात म्हणाला.

तिसऱ्या दिवशी पुन्हा दरबार भरला. मनासा राजाने मिष्टाला पुन्हा बोलाविले व त्याच्या तांडी ला भोक् घेऊन तेच विस्वफळ दक्षिण म्हणून त्याला दिले. मिष्टाने ते विस्वफळ चिलासिरी सावाच्या एका राजनतंकीस दिले. तिने त्यावरून त्याला एक सुवर्णमुद्रा दिली.

राजनतंकीने ते विस्वफळ नेऊन राजाला भेट म्हणून दिले. 'लक्ष्मीचा अनुग्रह अजून झाला नाही म्हणवयाचा त्या विचार्यावर!' राजाला त्या मिष्टाची दया आली.

चवथ्या दिवशी राजाने मिष्टाला पुन्हा दरबारात बोलाविले आणि भोक् घेऊन तेच विस्वफळ दक्षिण म्हणून त्याला देऊन त्याच्या

पण मिष्टाच्या हातात गंधापूर्वाचे ते सुकून जमिनीवर पडले व कुटले. त्यातली लकाकणारी रक्त-माणिक्ये पाहून सर्व नकित होऊन राजाकडे व त्या मिष्टाकडे पाहू लागले.

तेव्हा राजा दरबाराच्या सर्व वृत्तांत कानून करून म्हणाला "श मिष्टाच्या पूर्वजन्मीच्या पापाचा भोग कदां संपतो हे मी पहात होतां, आज तो संपला. आज लक्ष्मीचा अनुग्रह झाला आहे." असे सांगून राजाने त्या मिष्टाला वस्त्रफळांतून त्याली जमिनीवर पडलेची सर्व रत्नमाणिक्ये दिली व परिणाम तुला माहीतच आहे. तुझ्या

एक जहागीर पण लिहून दिली आणि त्याला आपला मामंत म्हणून नेरले.

वेताळ येथवर गोष्ट सांगून म्हणाला "राजा, मला हे माही कळत की त्या मिष्टाने असे कोणते पाप केले होते की पांच वर्षेपर्यंत त्याला दान करण्याचे तत्त्व राजाला सुचले देखील नाही आणि सुवर्णा-नंतर लागोपाठ तीन दिवस लक्ष्मीचा अनुग्रह झाला नाही व चवथ्या दिवशीच तो आला असे कां! या संकेचे समाधानकारक उत्तर माहीत असून तू दिले नाहीस तर त्याचा जमिनीवर पडलेची सर्व रत्नमाणिक्ये दिली व परिणाम तुला माहीतच आहे. तुझ्या

शेक्याची शरभर छकले होऊन तुझ्याच पायाबा लागू लागतील."

त्यावर विक्रमाकडे वळणाला " त्या भिल्लाचे तर्वात माठे पाप म्हणजे तो याचक हाऊन राजाकडे गेला नाही. कारण लक्षदत्त कोणी याचन केल्याशिवाय दान कधीत नसे भिल्ल स्वतःच्या मनाटाच्या इच्छावर अवलंबून होता. तो पाच वर्षेपर्यंत राजाची कृपा होईल ही आशा धरून वाट पहात होता त्यानंतर त्याने एकदा निकारीला गेला असता व दुसऱ्या वेळी युद्धात आपला पराक्रम गाजवून राजाचे लक्ष आपल्याकडे वेधून घेतले होते राजाच्या दृष्टीत तो दोन्ही वेळा याचक म्हणून नव्हता. राजाचा अंतराला लक्षमळ् लागला की पाच वर्षे आपल्या दुरवाग्यावर तो उभा आहे, पण त्याला आपण काही दिले नाही तेव्हा त्याने दान करण्याचे

मनाशी ठरविले पण मनातूनच शेक्या दान करे द्यावाच्ये " म्हणून त्याने गुप्तदान करून त्याची परीक्षा करून पाहिली पाप केल्यामुळे त्याला बेलफळातील रत्नमाणिक्ये नाही पिलाली तर ज्याला ज्याला त्याने ने बेलफळ दिले त्याला तरी ती कोठे लाभला याचा अर्थ असा की त्यांनी देखील पूर्वजन्मी पाप केले होत. शेकडी लक्ष्मीचा अनुमते होण्यास राजाचेच एक युक्ति केली त्यानेच ते फळ जमिनीवर समजून उमजून पाडले तात्पर्य हे की मुरबानीपासून चुक लक्ष दशाचीच होती. भिल्लाचे पूर्वजन्मीचे पाप त्याच्या आड कधीच आले नाही किंवा लक्ष्मीचा अनुमते पण खोटाच होता."

अशा तऱ्हेने राजाचे मीन अंग होताच वेताळ प्रेतासह अदृश्य झाला आणि झाडाला जाऊन लांबकतु लागला कळिप्त

राजकुमार व मंत्रीकुमार

पुत्ररावनाचे राजा गुडमन याला एकच एक मुलगा होता बालपणापासून मध्याच्या मुलाशी त्याची फार मैत्री होती दोघांचे वय एक रूपरंगापण एकच. एक क्षणभरातील दावे परस्परांना सोडून राहत नमत

काही दिवसांनी राजकुमाराने अहि छक्क्या रात्रकन्नेरुळी लक्ष्म टरले राजकुमार आपल्या मित्रांबरोबर अंबारीत वगून निघाला लक्ष्म्याजम्यासह वन्हाळ अहिच्छत्र नमरीस निघाले. स्थिकाळच्या सुभागम इक्षुवति नदीच्या काठी पडाव ट लघ्यान आला जेवण झाल्यावर राज- कुमाराने आपल्या आजोळी गाष्ट सागायला सागिनल आणि मोष्ट ऐकत असताच विवमयरच्या प्रवासाने शकुन गेल्यामुळे

राजकुमाराला क्षाप लागली नंतर आजीपण साधी गली

पण संन्याच्या मुलांला क्षाप लागली नाही त्याला याकाशान्त कोणीतरी बोलत असल्याचा भ्रम झाला काणीतरी दार्घातिची देवी कोणाशी तरी बोलत होत्या त्यावेळा एक म्हणाली 'हा पापी गाष्ट पुरी होण्यापूर्वीच झाला म्हणून त्याला मी क्षाप देते आणि हा हार खाली पेंवते. सकाळी तो हातात घेतल्याबरोबर तत्काळ त्याला मरण येईल.'

'तया तो मेला नाही' तर झाडावरचा आंबा काढायला जाईल व तो काढल्याबरोबर मरेल " दुसरी म्हणाली.

"तरी तो मेला नाही तर लक्ष्मंडपात पाऊल टाकताच घर कासळून त्याच्या

अगावर कोमळेंत व त्याला मरण येईल." निसरी म्हणाली

"आणि समज, त्यांतूनहि तो पांचलाच तर आपल्या सोळात प्रत्येक केव्हावर त्याला शंभरावर किंका येतील आणि प्रत्येक वेळा कोणी चिरजीवी नव असा आशीर्वाद तिला नाही तर तो स्वाश्रीतंच मरेल." चौथा म्हणाली

"हैं सर्व जे आपण बोलत आहा ते तुकून त्याला कोणी सावध केलें तर सावध करणारा पण मारेल." पाचवी म्हणाली

त्यानंतर त्या पांचहि जणी आकाश मार्गाने कोठे तरी निघून गेल्या

मध्याच्या सुलला दोड्यावर १३, १० वीज पडल्यामारगें पांटांत बसून झाले. कारण राजकुमाराचा मृत्यु झाला तर आपले जीवन तरी काय मालाय ? आपण हैं सर्व माणून फार तर स्वतःचा जीव घालवून बसणार पण मित्र वाचेल. असा विचार करून मध्याच्या मुलात आपल्या मित्राच्या काही खासियतच्या निवायच त्याचे रक्षण करण्याचे ठरविले. त्याला आप आली नाही

सकाळी दुन सर्व निघण्याच्या तयारीत होते राजकुमाराला जमिनीवर एक दर पडलेल दिमळ तो उचलल्यासाठी हाच

कु... त्याला म्हणाला "त्याला शान त्याच नेकाम तो मेववलेला हाग दिसना आहे तम तसते तर आपल्या सोनहापकीं तो काणाळा दिनला नमना का नमला अमना तर काणी ता उचलून घेतला नमता छ" राजकुमाराने आपल्या मित्राच्या सल्ल्याप्रमाणे हार घेतला नाही

काठां अंतर नानून गेल्यावर त्याना एक शान लागले एक आदिशेचे झाड फळाच्या वानतं दाकलेलें दिसले राजकुमार आचं बराच पुरीत भाग कोमळून त्यानी वरापला पद मरमावला पण मध्याच्या पडला

मुलान त्याला अडविलें व म्हणाला "मित्रा नी माणवामाभन्वी फळें अमती तर झाडावर टिकली असती का ? माकडांनी व वानरांनी तोडून नसती का खाद्दा " मित्राच्या सल्ल्याप्रमाणे राजकुमाराने फळ तोडले नाहीत इतकी सुंदर फळें सोडून जातांचा बाल वाईट वाटलें

नंतर तो अहि स्थान येथें विवाह मद्रपान प्रवेश करणार इतक्यात त्याच्या मित्राने त्याला मागें ओढले आणि त्याच वेळी वानतं दाकलेलें दिसले राजकुमार आचं बराच पुरीत भाग कोमळून त्यानी वरापला पद मरमावला पण मध्याच्या पडला

विवाह समारंभ संपन्न. राजकुमाराने सपनगृहांत प्रवेश केला. बंज्याचा मुलगा त्याच्या आर्षीच शयन गृहांत शिस्तून लपून बसला होता. राजकुमार विजयन्यावर बसला मात्र गिका येऊ लागल्या. शंभरदां तो शिकला. प्रत्येक वेळी मंत्र्याचा मुलगा "चिरंजीव भव!" म्हणत गेला. शंभर वेळ "चिरंजीव भव!" म्हटल्यानंतर मंत्र्याच्या मुलाला आनंद झाला तो लपून बसला होता तेथून उठून राजकुमाराशी काही बोलल्या-शिवाय सोलीतून बाहेर निघून गेला. राजकुमाराला ते आवडले नाही. आपल्या शयन गृहांत शिरण्याचा विचार बाच्या मनांत कां करे आला जसावा! द्वारपालाकड बोलवून तो म्हणाला "माझ्या झोपायाच्या सोलीतून आतां जो मनुष्य पळून गेला त्याला बळून उजाडण्याच्या आंत त्याला फांसी दे."

शयन्याची मंत्र्याच्या मुलाला कड शयन आंदार कोठर्दांत टाकले आणि उजाडण्यापूर्वी त्याला बळून बंधुमयीकडे जिघाले तेव्हा मंत्र्याचा मुलगा म्हणाला "माझी एक शेवटची इच्छा आहे. आपल्या मित्राचा शेवटचा निराप प्याबा असं वाटत आहे त्यानंतर तुम्ही घाक ती शिला मला कवूळ आहे."

शिपायांनी राजकुमाराला मंत्र्याच्या मुलगाचा निराप कळविला मंत्र्याच्यासल्ला-प्रमाणे राजकुमार मेढापळा तयार झाला. मंत्र्याच्या मुलाने येऊन बघलेला इतान सांगितला. त्याने घर पडलेले स्वतःच्या कोक्यादेखत पाहिले होते. म्हणून मित्राच्या बोलण्यावर त्याचा विश्वास बसला. तेव्हा आपली चूक त्याच्या लक्षांत आली व दोषांच्या मैत्रीत पुढे कधी खंड पडला नाही.

परिपेकारी गोपाल

गोपालाच्या गांवा दंभाराम नावच एक श्रीमंत गृहस्थ रहत मरे. त्याला जुगारीचा नाद होता व तो व्यर्थ खर्च फार करी. अशा नव्हत तो नवत इकळ जे काही होत ते सर्व घालवून बसला आणि पुष्कळसे फर्जे करून ठेवले.

एक फडत याच दंत हजार सपयार्थे कर घेतले होते परंतु दिवस झाले त्याने व्याज दिले नाही की मूळ फडले नाही तेव्हा फर्जे देणाऱ्याने त्याला घर ताब्यांत घेता अशी धमकी दिली तापयार्थे दंभारामाच्या बायकाला तबयान फर्जे काढत जमल्याची राह महीन नव्हती. ती दंभारामाला म्हणाली "काय वाटेस ते झाले तरी चालेल घर डांबिले पाहिजे. हे फर्जे फेडून टाकले. नंतर सोनगाकडे गेला व त्याच्याकडून सोन्या सोन्याचे तसेच

पैसे आण व घर सोडवा. मुलीच्या लग्नापूर्वी ते फर्जे फेडून दागिने सोडवून आणा."

दंभारामाची बायको माहेरचे मिळालेले दागिने बापरीत नसे. तिने ते दागिने आपल्या मुलीच्या लग्नाच्या वेळी तिला देण्यासाठी काढून ठेवले होते. ते दागिने बायको गहाण ठेवायला किंवा बिघायला कधी तयार होणार नाही हे दंभारामाला माहीत होते. नाहीतर त्याने ते केव्हाच तिच्याकडून मागून गहाण टाकले असते किंवा विकून टाकून मोकळा झाला असता. एकदां तो जुगारीत सर्व घालवून बसला व डोक्यावर फर्जे बघले. तेव्हा त्याने ते दागिने घोरून नेऊन विकून टाकले आणि फर्जे फेडून टाकले. नंतर सोनगाकडे गेला व त्याच्याकडून सोन्या सोन्याचे तसेच

दागिने काळव भाणून घरांत बायकोच्या घटीत आणून ठेवून दिले होते म्हणून बायकोने ते दागिने गहाण ठेवण्याची गोष्ट कादली तेव्हा दंडारास म्हणाला "घरे तर नमं करू" तो घेटी घेऊन मिथून गेला साठे दागिने ठेवून घेऊन कर्ज देणारा कोण भेटणार वा विचारांत दंडारास पहला तेव्हा त्याला गोपाळची आखण झाली तो घेटी घेऊन गोपाळचा घरी आला व म्हणाला- "गोपाळ! मी तुझ्याकडून तीनही रुपये घेतले होते ते मला आठवते. तुझा नमोस आठवत, आतां जिवाचारे संकट आले

Full Screen

127

38 / 89

तुम बाचविलेस तर बायकोच माझ्या मुलासाठी पद चालत स्थल आले आहे तुंच बाचविलेस तर बायकोच माझ्या मुलासाठी एक बांगले स्थल आले आहे तीन हजार रुपये पुढे केले पाहिजेत मुलगा मुलीच आहे कन्यादानाचे पुण्य तुझ्याच घरास पडले हे आहत बायकोचे दागिने पाहिजे तर तुम्हाला घे घरात पाण एकटी घरात घेतकल आता घरात नव्हे काही घेतकल आहे ते मज्जे मज्जे आहे जसे त्यात त्यास केल

"अरे, तू म्हणालास ते पुढे आहे दागिने पाहून काय करायचे आहे असे हे किडी घेटी मागाहून मागून नेला येऊन घेऊन वा मुलू पाहिजे आहेत ते घेते देतां, मुलीचे लक्ष उरकून घे असे भागव गोपाळने त्याला तीन हजार रुपये काढून दिले व घेटी घरात नेऊन गेला दिली दंडारासाने कर्ज फेडले आणि घर कने दिले दंडारासाच्या बायकोला त्या हादम वाटले की नव-पति तिचे दागिने काण लबाड सावकार कडे राहाणू रावले नाहीत तरच दिवस काढणे दंडारासाने वाटके कर्ज फेडून दागिने मोडवून भाणवून

बायकोचा

जवळ केल आगली आहेत काय कने पडवले वगैरे, भाणू मागिने भाणून दंडारास म्हणाला न गावळची गळि वड नये याची काळजी बाळगी एकदम राठ पडलोच तेंच गावळतें वचलें कथं आले तर मुलाचे मज्जे तडा न म्हणल न म्हणल न हातने दंडारा पाहिला नाही

भरात लगेच दाग वध लटकी व स्वरा लवच एक बायलास मुलीस भाणून भाक पात्रका तुला घरात तर पडवले नव्हे हाच के कादली दंडारास जे पडले क. मज्जे ते नव्हेत दागिने घातले केत नम नमन दंडारास घरासाई व घर- दिवस घरात राहिल होईनात

एक बायलास हातने जाणार की कथं याची लटकी आईवापांना वाटू लागली, वगैरे रडूच लागली बायको म्हणाली व का माही नेत दागिने भाणवून न उकट बायकोवरून न उकट न म्हणल हे म्हणल तडा न नवी नवन बायली घाबर स्थले घेतले

गोपाळच्या रुपेवर मुलीचे भाग्य अवल- बन आहे हे भोळखून दंडारासाची बायको मुलाला घेऊन गोपाळच्या घरी गेली गोपाळ स्थानेळी घरी नव्हता. एकटी लक्ष्मी होती घरात. दंडारासाच्या बायकोने तिचे घाय धाडले व म्हणाली "बाईचे काळीज बाईलाच कळते. हा पोटचा गोळा उकरीच्यावर का फेकून देऊ. बांगले स्थल आले आहे, तुम्हीच हे काम करवून द्या."

"बरोबर आहे तुमचे म्हणजे, कर्ज आहे म्हणून मुलीला वाटले त्याच्या माळ्यांत का काणी घावून देता, येऊ दे त्यांना, मी

तुमची पेटी वा म्हणून सागतं पंथ जा मागाहन. पण हें म्हळें तुका हातूंचे जाळें देड. गोपाळजी वाचका म्हणाली

दभारामाची वायका पेगी घेऊन परीं जाताना म्हणाली "उद्याचा मुद्रत आठ कामाका जालें पाहिजे बरें का. पुरुषांचें नोकावणें कमायला येनीलच. पण जाले नाहीत म्हणून रागाळूं नका. सर्वज्ञण बा."

परीं आस्थान्वर तिजें वरपणाला बाशिने पाडून बाबें, म्हणून निरोप पाठविला आणि नवऱ्यासमोर लक्ष्मीचे कुकळ गोंडचे गाढगे. म्हणाली—"अगदीं नवऱ्याका ओंभेल बघी

मुणी बाई आहे!" दभाराम पनांतच्या मनांत म्हणाला, जे झाले तें दीकच झालें. दुसऱ्या दिवशीं गोपाळ बाळा वरपिना नटजीला बरोबर घेऊन आला. दभारामानें दागिन्यांची पेटी समोर ठेवली व म्हणाला "हे माझ्या बायकोचे दागिने आहेत. इतकें दिवस दांक्षाकडे भद्राण टाकाचे लागले होते. परंतु यांनीं कृपा करून आज ते परत दिले म्हणाले. "कर्त सावकाश घेडा. मुलीचे लक्ष ठरवून घ्या!"

"अहो हें सर्व बोलावयाचें असतें का उघडा पेटी!" गोपाळ म्हणाला.

दभारामानें किडी आणून वरपिन्याच्या हातांत किडी. गोपाळकडे पेटीची पिली लक्षणी हें पाहून भद्राण जाड्या शालें वरपिन्यानें कृपा काडून पेगी उघडली आणि हातांत दागितें घेऊन म्हणाला "हे दागिने तर खोऱ्या सोन्याचे आहेत! सर्व मिळून खंभर खयाचे तरी असतील का नाहीं, हांकाच!" असें म्हणत तो डोळे बंदीरून दभारामाकडे पाहूं लागला

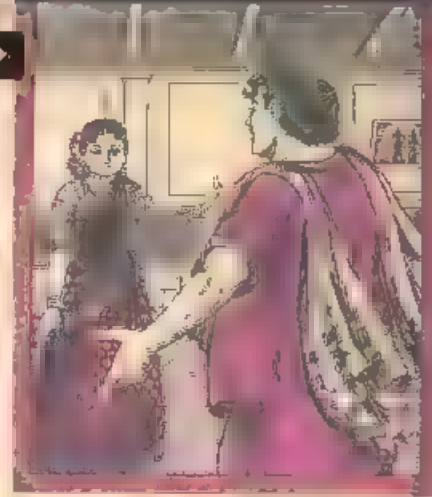
दभाराम त्याहून जास्त डोळे बंदीरून गोपाळकडे पाहूं लागला म्हणाला—"असा विधामघात! खरे दागिने उचलून घ्या

ठेवलेम जणि तर आमच्यावरच उपकाराचें नोज टाकलें आहेम! नुदयासारक्याला जिवन चिका तरी पण कागधार नाहीं" तो जाताना गोपाळला दिव्या देऊन मागावला व शला

"पण किडी तर तुमच्यावरचून होती नाहीं का!" वर विचारूं लागला. दभारामाच्या बायकोला नवऱ्याचें सर्व कारस्थान कळयला वेळ झगला नाहीं "माझ्या मुलीच्या मनेवर सुनी फिरवली आपल्या हाताने! माझाच नशीब फुटून देचा! हें काय र कलेब!" असें म्हणून ती रडू लागली

गोपाळ दभारामाच्या बायकोला वाज्जला बोलवून घेऊन शाडन म्हणाला "हे पहा, माझा दिवा लाकांसमोर झाली तरी हरकत नाही परंतु हे कोणाचें कारस्थान आहे हे तुला कळलें असलें किंवा माहीत असलें तर तोंड पुन 'म' देखील काडू नपोस! हें लक्ष ठोणार! तूं सर्व पहात रहा! घाबरण्याचे कारण नाहीं."

ता वर्गियाला म्हणाला—"मी जर्घ्या नासाच्या गान परत येतों. माफ करा. तुमचा स्वागत हंम आहे."

असें सांगून तो परीं गेल्ल आणि बायकोला म्हणाला "एका मुलीचें सर्व जीविन वाचविण्याची संधी मिळाली आहे तुला तुजें सर्व दागिने काढून दे पाहू! लक्ष्मी आपली पेटी घेऊन गोपाळबरोबर लग्नपरीं आली

गोपाळच्या नैरहजेरींत दभाराम गोपाळाला विस्मळ तोंडाज्ज जालें तो बोळला म्हणाला "यार्नेच फिरविकी सुरी काड्या मुलीच्या मनेवर! दाजी म्हणविलो स्वतःला आणि जसली कृष्ण कारस्थानें करीत असतो" परंतु कोणाका त्याचे बांख्यें खरे

वाटेना. गोपाळ सांगून गेला हाता म्हाणून वरपक्षातलं लोक त्याच्या हावाला माग घेऊन बाट पहात असले होते.

इतक्यांत गोपाळ आला. त्याने लक्ष्मीला पेटी ठपडायला सांगितलें वरपक्षासमोर दागिने ठेवून म्हणाला "हे ध्या दागिने! हे लक्ष्मीला पाहिजे!"

मायनरी वर नकली दागिने पहात होता. त्यावर त्याला व्यंकटशेट सोमार हे लिहिलेले शिमेंले व तसे ती म्हणाला देखील.

ते ऐकून दभारासाचा चेहरा खाडकन उतरला. गोपाळने ते दागिने पेटीत ठेवून दिले व पेटी बंद करीत म्हणाला "आता हे सर्व पहाला दभारासाने ते माझ्याकडे गहाण घेवले हाते ते राज्य करून राहतील."

गोपाळचं धांडाबं सर्वांना झळलें. पण दभारासाला मात्र तोंड दाववायला वरपिता दागिन्याशिवायच मुळावे लक्ष जागा उरली नाही

करून घ्यायला तयार झाला. मांभर पसरली. एक म्हानारा मनुष्य दभारासाच्या घरी आला व म्हणाला "आहेत या मुलीचे दागिने! जुगार खेळताना दभाराम हारला व हे दागिने दभारासाकडून मी घेतलं होते. गोपाळन खरे दागिनं काढून घेऊन नकली दागिने पेटीत टाकण्याची अफवा मी ऐकली व या सगळ्या माणसांची लोक निद्रा करीत असल्याचे ऐकले तर मला राहिले नाही. मी येऊन आऊन पैसेत जिकलेले दागिने हे, ही माझ्या मेहनतीची कमाई नव्हे. म्हणून, परत देनांना माझ्या मनाला काही वाईट वाटत नाही."

त्या समोर शत्रुमाटाने धार पडला

जुळीं भावंडे

एका गावात एक काही महिन्यां आधी वारंघ्यान नगरात राहत असलेल्या एका चान्दा कायण पुष्कळ होत असे. पण एकदा जेव्हा म्हणून त्याला फार वाईट वाटत असे

एका काही महिन्यां आधी वारंघ्यान नगरात राहत असलेल्या एका चान्दा कायण पुष्कळ होत असे. पण एकदा जेव्हा म्हणून त्याला फार वाईट वाटत असे

आमचे सत्यन फुटके त्याला आता कोण काय करणार! असेच राहत सर्व जागृत करायचं नशिवा लिहिलेले आहे."

हे काय वेव्यासास शोलेत मी मागतं नसे का! तुमच्या नशिवा

आहे. तू आपल्या सगळ्याला एक सोनेरी मासा धरून आपायला माग! त्या मासाचे सहा तुकडे करून एक जुळडा तू खा, एक नवऱ्याला खायला सांग, एक आपल्या कुत्रीला व एक पोडीला खायला घाल आणि उरलेले दोन घराच्या दोन्ही बाजूला पुरून ठेव राहिल त लक्षण असे मासात फागरी निपून गेली

कोळिणीने अगदी तसेच केले. नवरा मामे घरायला निघाला तेव्हा त्याला सांगून एक सोनेरी मासा आपवला आणि त्याचे सहा तुकडे करून एक स्वतः खा, एक नवऱ्याला खायला सांगितला, एक कुत्रीला आणि एक पोडीला खायला घाल आणि उरलेले दोन घराच्या दोन्ही बाजूला पुरून ठेवने.

काही काळ कोटमंडावर घराच्या बागेतही
वाजुला दोन भाई राविली. कुवीला दोन
पिसे व बादाळा दोन शिपारे ह्यानी आणि
कोटपिल्ला एक मुल्ले ह्याने. बाघे मुळोच
मन येना मित्र व मकर अर्णी रावे
हंवरुमान तः

दाधे ५०० र० रुपयाने अगदी बारावे
 मीने फक्त नमूनेसाठी रीमाच्या कथेच्या
 मूल्य फक्त २५०० रुपये

१७. २६६ आठे कृष्य ची पिन्ने व जिमो
 शहं आगलं सुली भावद पण श्वाभानो
 भादो भाव. नमण वय न्याना जगल

ये प्रत्यक्ष विद्वान् व विद्वान् यस्य राज्ञः
 क्षात्रं परंतु एतन्ना वेत्ती अत्रविद्यमाना
 अथात्तं ब्रह्मण जातं तित्ति न न कृतं
 मित्रं धाकृत्वा धावात्मा कृपात्मा न न
 द्वाहाद्वयं ब्रह्म कक्षं केव ते न न न
 अत्रैवैतं मातृवाचिथी न न न
 कण्ठ्याचै काण्यं बाहो परंतु ते तादृ काण्यं
 की मी काण्यव्याती वेदव्याती संप्रदायं बाहो
 अत्रैवैतं मातृवाचिथी न न न
 नीधु ' ता धाकृत्वा कृतं व कृतं न न
 धाकृत्वा कृतं

प्रिन्स बरेच दिवस प्रवास करून राज्या
ल्यावर एका मोठ्या महारात येऊन बसला
ते नगर राजधानीचें नगर शान्त
एका म्हातारीच्या घरी उतरला
म्हातारीला त्या गांवाची हकीगत सांगता
काय माग दाखवो गावचा शकून ये
आमच्या राजाच्या मुलाने नाव जास्मोत
असे नावें तितक्याशी लक्ष कवण्याच्या
हेतूने कांय लक्ष्य राखूनसार आणें
राजें वा सर्वे वा हे कर्नाड म्हातारी
कणकें

मि रीत त्या मह नारीच्या घरच्या भवदुकी
मून मीतल ही गवळ्याकडे पाहिल मीतल

[illegible]

॥ कुरु गीत निराप धरुन मित्र गत
बाह्यमन गल थाका पाहुन जगन्माहरी
मुखा जल न पि अश्वत्थ वटिकाता बाजव
रुणता मा रू निवस व्याज्याशी
न्या रण्यवै मनाशी दुमपत्र दाने ता
प्रति धाद

१७ भाद्र पौष चैत्र
भाद्र पौष चैत्र

मन्त्र गङ्गादे गङ्गा शत्रु ५००००
 शत्रु-वा ५०००० लम् कदाचन मृगते
 शत्रु पण १ मन्त्रा आगम शत्रु के
 शत्रु हे कम आगमयन्त्र मं आगम न

केलिंग पाटिजोम, केलिंग नार्थस तर तुला
काशी देईन "

“मया तुमच्छा मुलीशी मुली लयाच
वशावर्षे नाली.” मित्र म्हणाऱ्या.

‘वक्त्रक नद नदी’ राजकुमारीका अना
अपमान की लक्ष्य करणार भणते आणि तु
नकाई देनास सजण आठ रे निकडे वकहा
याला आणि या कदाही राजा भणाला
‘नका नका’ आपली आज्ञा असेल तस
करता ‘मित्र यद्वान्य

नेत्रां रात्राया पारं भ्रातृ उन्मत्त्या
मागवा दिवला मित्रला रात्रा पारं मित्रानां

बाल्यात तेडत रोल नसे एक वेळ
भाणक होत ते कुठल्या म्हणाल
तखे राजा एक बार फक्त थाचे दान
मुकडे आले पालवत दुसरे तर राज
कस्यशी पुत्र लडा होईल आणि नाही तर
कशी दण्डान येईल

अत्र हातपाकडे रोळा आणि मुखप
पकी बाजूला जाऊन घमका न पाहून
भातारीत थळा विचारले "कसते दुखा,
जसा काय वसला आहस ?"

तेजा ना म्हणाला "भाज गेला वर
नाही, भाजी !"

त्याचे गावे ऐकामला मिळेल म्हणून
जगन्मोहिनी बराच वेळ अत्यल्पा भ्रष्टाचार
निवडीतवळ वाट पहात बसून होती, परंतु
तो गावे म्हणत नाही हे पाहून ती स्वतः
स्थानांमधील घराजरी 'भाज' भाज करी
नाही म्हणत 'मित्र मित्रला विचारले

"तुम्हाला मला उवा कायची थळा
मित्रणार आहे मग गावे कसे पुचणार
मित्र म्हणाला, नेतर राजा जे काही
म्हणाला होवा ते सर्वे आपले मानिले
राजकुमारीने आपला आपल्या दोक्याचा एक
गम हातून दिला व म्हणाले 'तुम्हाला
आपल्या नेत्यांमधील गुंडाळित त्या भाणक्यावर
भाव कळवत तर पकी वसत त्या भाणक्याचे
दान तुम्हाला होतलं

मित्राला ते ऐकून नसत घेऊन व त्या
अस्वस्थान स्थान एक पद गाण म्हणून
दुसऱ्यावेळी राजकुमारी डांढे मित्रन गाणे
पकत होती

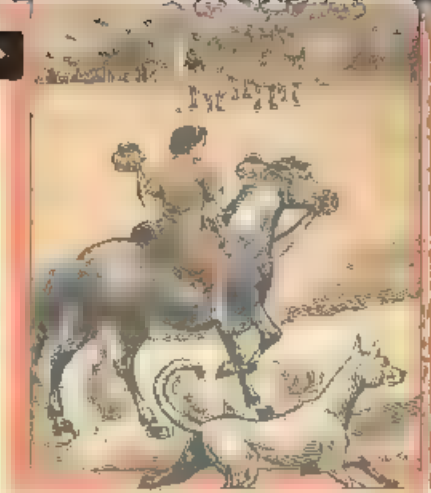
दुसऱ्या दिवशी मग मैदानात गेला
राजकुमारीने सांगतल्याप्रमाणे स्थान मिळत
दोक्याचा कस लवचारीत गुराकृत त्या
भाणक्यावर बार केल्यावरवर त्याचे दान
तुम्हाला होतलं

गळा हे पाहून म्हणाला "आयाम !
आता आणखी एक काम कर ! तुम्हाला
बसून दोन्ही हातात दोन भाण्याने मसलेली
मांडी धरून दोक्यावर फोड. एक वेळमग
देखील बाणी मागील साहजे तर तुम्हाला
काही होईल

राजकुमारीने त्याच्या दोन्ही हातात
माथिल व माथिल 'मसलेली' फोडत
मसलेली मांडी धरून दोक्यावर फोडत
दमन होत

तसे आपल्या फोडतिल्या कुड्या पाहून
मित्राला उचलून घेऊन तो नाही की तुम्हाला
दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
तसे दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
कडण नही व कडण नही माथिल
हातून दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
शरीर हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
गळत भाणक्या वेल व एक वेळमग
दुसऱ्या हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात

हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
कडण हात वेल वेल एक माथिल काम
सांगत दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
कुड्या दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात

राजकुमारीने फोडत दोन्ही हातात दोन्ही हातात
कायची थळा "मित्र म्हणाला
त्या लवचारी हाता मित्र भाणक्याने
तुम्हाला गावे फोडत लावत त्या भाणक्याने
त्याच्या कुड्या व रचित हातून दोन्ही हातात
हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात

त्या भाणक्यावर फोडत दोन्ही हातात दोन्ही हातात
मित्राला दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
मला खात्री आहे "मित्र म्हणाला
सांगत दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
कुड्या दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात
हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात दोन्ही हातात

भाडे. जेव्हा कुन्नी मुरू होण्यापूर्वी एक वेळ मला प्यायला वेतील. ते प्यायलावर मीही अंग दगडामारमे टणक होईल व आकृती राक्षसासारखी मयंकर होईल. तुं पाहूनच घाबरेन जाशील. हे मंत्रवलेले शक्ती मी तुला देते. मी बळक लावे म्हणजे तुं ने माझ्या अंगावर हाक. मी वेगळे दोऊन राईन व माझ्या अंगाने शक्ति दणार नाही. त्यावेळी मला घडून तस्मिन्वर पाड."

मित्र त्याप्रमाणे दुसऱ्यादिवशी ते मंत्रवलेले पाणी घेऊन आपल्याघात गेला.

समोर वहाफट उंच खोर्णाली राक्षस उभा दिसला. याने ते पाणी त्याच्या अंगावर फेकले. तेव्हा घेरी आल्यासारखा तो त्याला पडणार एवढ्यात मित्रने त्याला धरून त्याला पाहले.

"शत्रुम" मी आपल्या मूर्खीचे लक्षण मुझ्याला करून घ्यायला येत आहे. उवाच योग्य मुद्दने आहे." राजा म्हणाला.

एव मित्र जमानेहिदीया जमाने त्याने मन्त्रा. भारतीला काही कळविल्या. शिवाय तो फाटे उठून पाह्यावर येतून कुन्नीला बरोबर घेऊन निघून गेला.

उवाडण्याच्या सुमारास तो दुसऱ्या राज्यांत जाऊन पोचला. त्या राज्याची राजधानी समुद्रकाठी होती. तो एका धर्मशालेत उतरला.

सकाळी तो धर्मशालेतून बाहेर आला तेव्हा त्याला समुद्रकाठी सर्वा दिमली ते सर्व समुद्रालगतच्या एका डोंगरावर बसले होते. ते कोठे चालले आहेत व काय करीत आहेत हे पाहण्यासाठी तो त्याच्या पाठोपाठ पाह्यावर येतून निघाला.

त्याला त्या गर्वात मधामध एक राजकन्या दिसली. तिच्या हाताला एक सोन्याची

साखळी बांधलेली होती. ती साखळी धरून लोक तिचा नेत होते. डोंगरावरच एका जाली तिला एकटीला बांधून ठेवून सर्व लोक निघून गेले.

मित्रने राजकन्येचा उत्तरलेला नेहरा पाहिला. बोव्यावरून उतरून तो जवळ गेला. मी खपतीम सुंदर होती. "काय झाले? तुला एकटीला सोडून ते कां गेले? आणि मी रुडत कां आहेस?" त्याने तिला विचारले.

"समुद्रमणीला शरवणी एका मुलीचा बळी द्यावा लागतो. या खेपेस माझी पाठी आहे. एव तुं येथे राहू नकोस. पळून जा. नाही तर माझ्याबरोबर तुला देखील मरावे लागेल." राजकुमारी म्हणाली.

"मी नाही हलणार येथून तुला एकटीला येथे सोडून." मित्र म्हणाला. त्याला तिची दया आली होती. इनक्यांत एक मोठी त्या आली. ती बरोबर एक मोठा गांव येत असलेला त्याला दिसला. त्याने आपल्या कुन्नीला त्याच्यावर सोडले. कुन्नीने सापाला तेव्हा परतले. मित्र तलवार घेऊन सापाला

मुद्दने पडला. सापाले आपला बचाव करण्याचा प्रयत्न करून घेतला. एव शेवटी जा. एकज्याने जाऊ नकोय."

कुन्नीने व मित्रने शोषणां निघून त्या सापाला ठार केले.

जेतरे मित्रने राजकन्येला बंधन मुक्त केले व तिला आपल्या बोव्यावर येतून घेऊन राज्याकडे गेला. मित्रने राजकन्येला कामे सोडवले हे ऐकून राजाने खूप हाऊन निव्याशी मित्रने लग्न करून दिले. मित्र घर जाईत हाऊन तेथेच राहू लागला.

एकदा शिकारीला जालिम घाटले त्याला तेव्हा रात्रा म्हणाला-"शिकारीला जायचे बसले तर मोठ्या वाचरला बरोबर घेऊन शरण्याचा प्रयत्न करून घेतला. एव शेवटी जा. एकज्याने जाऊ नकोय."

Fullscreen 127

50 / 81

ब्राह्मणीण आहे हें त्याला माहीत वाटते. त्याने तिच्याकडे प्यायला पाणी मागितले. "तुझे कुत्रे पाहून मला भीति वाटते. मी एकदा आपला चावूक उगारून पाहतो." ब्राह्मणीण म्हणाली.

ती एक हिळ्यातंगाचा चावूक घेऊन आली व तिने त्या चावूकाने कुत्र्याला मारले. कुत्रा जागच्या जागी दगड होऊन गेला. नंतर तिने तो चावूक पोल्याला व मित्रला मारला. ते पण दगड होऊन गेले. ब्राह्मणीण हंसत शोंपडीत निघून गेली.

मित्र दगड होऊन गेल्याबरोबर त्याच्या घरातल्या भंगणातले एक झाड बाजू लावले. ते पाहून नकरला मादावर संकट आल्याचे कळले. तो आपला कुत्रा घेऊन घोक्यावर वसून निघाला.

पुष्कळ दिवस प्रवास केल्यावर तो समुद्रकाठच्या त्या भर्मशाळेंत येऊन पोचला. भर्मशाळेचा मालक म्हणाला - "राजकन्येशी आपला विवाह झाला त्या वेळी मी हजार राहू शकलो नाही. आ बघल माफ करा. मी आपले अग्निचक्र वरलो."

त्यावरून मकरला कळले की आपल्या-लाच चुकीने मित्र समजून तो बोलत आहे.

नेत्र भाषाचे लक्ष झाले आहे हें तेलाक त्याला कळले. तो एवढेच म्हणाला - "अग्निचक्र घेऊन हातवायचे नसते." असे सांगून तो राजवाड्यात गेला.

त्याला पाहताच राजा पुढे येऊन म्हणाला - "कोठे गेला होतास याचा इतके विषय! तुझ्यावर संकट जोडवले की काय या काळजांत होतो आम्ही!" मकरला मित्र समजून तो ते बोलत होता, हे उघड होते.

राजकन्येने तोंड वक केले. ती म्हणाली - "आम्हीला किती काळजी वाटत होती तुमची." परंतु मकर तिच्याकडे अनोळखी माणसासारखा पहात राहिला व काही नेटाने त्याने आपले तोंड फिरविले. ते पाहून मित्रची वायको रडत निवृत्त गेली.

त्या दिवशी रात्री सकर राजवाड्यात न राहता भर्मशाळेंतच राहायला निघून गेला. माऊ घिकारीला गेला होता एवढेच त्याला कळले होते. म्हणून सफाळी उजाडल्या-बरोबर उठून तो घोड्यावर बसून व कुत्र्याला बरोबर घेऊन निघाला. तो त्या ब्राह्मणीच्या शोंपडीवरून येऊन पोचला. म्हणाली - "तू कुत्र्याला बोलव. मी तुझ्या शोंपडी बघेर त्याला त्याचा माऊ, बोटा व भावाला जिवंत करेन."

कुत्रा दगडाच्या मूर्ती होऊन पडलेले दिसले. तो सरळ शोंपडीत शिरला व म्हातारीचा गळा आवळून म्हणाला - "माझ्या मावाला जिवंत करतेस की नाही!"

"तुझ्या कुत्र्याला पाहून भीति वाटते मला. प्रथम मी त्याच्यावर चावूक उगारून पाहाने नंतर मी तुझ्या भावाला जिवंत करीन." ती म्हणाली.

मकरने कुत्र्याला छे केल्याबरोबर कुत्र्याने जाऊन म्हातारीला धरले. तेव्हा म्हातारी म्हणाली - "तू कुत्र्याला बोलव. मी तुझ्या भावाला जिवंत करेन."

चांदोबा

“काय करायलें तें मला माग! नाही तर माला कुत्रा तुला जिवंत फाडून खाईल!” मकर म्हणाला.

“माझ्याकडे दोन चाबूक आहेत, एक हिरवा आणि एक तांबडा. हिरव्या चाबूकाने मारले तर माग बसल्यावर मार जिवंत पाणी दगड होऊन जातो. तांबड्या चाबूकाने मारले की दगड होऊन गेलेला शरीर जिवंत होतो.” म्हातारी म्हणाली.

मकरने तांबडा चाबूक उचलून भाऊ, पोटा व कुत्रा यांना मारले. तिचे जिवंत माले. मकरने ‘म्हातारीला लाऊन टाक,’

म्हणून कुत्र्याला सांगितल्यावर मकरने म्हातारीला ठार करून खाऊन टाकले.

दोघे भाऊ घोड्यावर बसून राज्याच्या आले. मकरला स्मित करित बसलेल्या पाहून मित्रने विचारले. “का रे हेसती आहेत?”

“काही नाही, तुम्हा घासरा व बायको मी तुंच म्हणून माझ्याशी वागले व बोलले. मकर म्हणाला.

ते एकूण मित्रला राग आला. त्याने मल्हारीने तत्काळ आपल्या भावाला ठार केले. तो मकरचे घेत घेतलेच टाकून राजा वाखांलित निघून गेला. त्याची शयका भीत त्याच्या जवळ आली. ती जवळ आली तेव्हा तिचे डोळे रडून रडून बसले. तिने त्याला दिसले. “काय झाले रडायला तुला?” तिने विचारले.

“रडू नको तर काय हेम्? तुम्ही डोळे बटाकून माझ्याकडे फडत राहलात व एक शब्ददेखील बोलला नाहीत. रागाग्रस्त निघून गेलात. तेव्हापासून रडते आहे.” राजकुमारी म्हणाली.

मित्रला कळले की मकराच्या व्यवहारात गैर वर्तन असे काही नव्हते. अशा भावाला आपण अविवचारात ठार केले या बद्दल त्याला

काय वाटत असेल. तो मकराला बघून मकरने केन पडून हाते नेले गेला. मकरचा घोडा व कुत्रा रस्त्याला बसले तेथे उभे होते. मित्रने मासडा चाबूक मारल्यावर मकर जखमीतून जाला. शाल्यासारखा उठून उभा राहिला. म्हणाला “मला एका एका हे कळत झाले. दो घोड्यांकून त्याला पडला हातो का?”

“तरी, मीच तुला ठार केले हाते. जला तुझ्यावर संशय आला व त्या रागात मी तो व्यवस्था केला. मला माफ कर!” मित्र म्हणाला.

तिचे मित्र राजवाळात आले. दुसऱ्या दिवशी मकराला मित्र मकरला म्हणाला. “तुं देसील लग्न करून घे!”

“मी करायला तयार आहे, पण माझ्याशी लग्न करायला कोण तयार होणार?” मकरने विचारले.

“तुझ्याशी लग्न करायला एक स्त्री तयार आहे.” असे सांगून त्याने त्याला जगन्मोहिनीची गोष्ट सांगितली आणि त्याला तिच्या देशाचे नांव सांगून निरोप दिला. मकरला पाहून जगन्मोहिनीने विचारले—

“सर्व परीक्षा यांनाच पेतल्या व त्यातून तुम्ही सुटका. आतां लग्न होणार म्हणून त्या आनंदात मी शरीर ज्ञापले. मकराला पाहिले तर तुम्ही नाहीसे झालेले.”

“मी मित्र नसून त्याचा भाऊ मकर आहे.” मकर म्हणाला.

“मी तुझ्या रूपावर व गाण्यावर झालेले होते. तुझ्या नांवावर नाही.” जगन्मोहिनी म्हणाली.

त्या दोघांचा लग्न समारंभ धाटावाटाने झाला. दोघे भाऊ आपापल्या मासुरवाडी मुखात राहू लागले.

भुतांची मैत्री

आनंदकडे हांगरानत्रीक थोडी जमीन होती. ती छान सुपीक होती. छान पीक येई त्याच्या शेतात, परंतु त्याच्या शेतात भुतांची भीति होती. कोणी तेथे पाहण्याला रहायला तयार नव्हता.

रात्री "आणखी एक, आणखी एक" असे तालयुरांत गाणे ऐकू येई. मधून मधून पुसट कोणी तरी बालत असल्याचा भास होई. म्हणून त्या बाजूला काळोस पडल्यावर कोणी फिरकत नसे. अर्धावच शेत ओसाड पडले.

आनंदने शेत विकून टाकायचे ठरविले. तेथे भुते राहतात हे गांवकऱ्यांना माहीत असल्यामुळे कोणी ते शेत विकत घ्यायला पुढे येईना. बाहेर गांवचा मनुष्यच कदाचित्त विकत घेईल असा विचार करून त्याने

गांवकऱ्यांना सांगितले की कोणी शेत घ्यायला आला तर त्याला हे गुपित कोणी सांगू नये.

पुष्कळ दिवसांनी शेत विकत घ्यायला एक जण आला. त्याचे नांव चंद्रहास असे होते. दूरच्या गांवचा तो एक श्रीमंत गृहस्थ होता. त्याने भावाकडून आपला वांटा मागून घेतला होता. त्याच्या बांख्यात त्याच्या एक लाख रुपये मिळाले होते. शेत विकत घेऊन एक टुपदार घर बांधून तेथे राहण्याचा त्याचा विचार होता. शेताची माहिती असलेला मनुष्य त्या शेतातून सोने काढू शकला असना एवढी सुपीक होती ती जमीन. म्हणून चंद्रहासने त्याला विचारले-

"इतकी चांगली जमीन अमुन सुप्दी इतके विचस ती पडील कां गोडून दिली?"

आनंद म्हणाला-"गावापासून इतके दूर राखण कोण करणार! तेथेच घर बांधून राहाणाराला शक्य आहे."

"चंद्रहासने पकस इबाराला ती जमीन विकत घेतली. तेथे एक घर बांधून सुसुद्धतां घर गृहप्रवेश केला. नंतर त्याने शेत नांगरून पेरणी केली. पीक सुमार झाल्यावर त्याने राखण करण्यासाठी कोणाला तरी नेमावे म्हणून विचार केला तेव्हा त्याला खरे गुपित कळले.

"दिवसभर वाटेल ते काम करून घ्या. रात्री माही राहणार कोणी शेतावर!" असेक जण म्हणे. राखण करणे सुद्धा आवडतच होते. गनटीं डुकरे व इतर जनावरे घेऊन नासपूस करतील ही भीति होती. तो फेमला होता. ते शेत विकत घेऊन व घर बांधून त्याने त्यात आपले सर्व वैसे अडकविले होते. कोणाशीं भांडण करण्यांत कोही इशील नव्हते. म्हणून त्याने भुतांशीच मैत्री करून शेतावर आपला ताब करून घेण्याचे ठरविले.

चंद्रहास स्वतः एक माचे बांधून त्यावर बसून राखण करू लागला. मध्यरात्रीच्या सुमारास "आणखी एक, आणखी एक"चा

आवाज ऐकू आला व कांहीं आकृतींची हाल चाल चाख असल्याचा भास झाला. शंभरावर भुते शेतात शिरल्याचे त्याने स्वतःच्या डोळ्यांनी पाहिले. त्यांचे ताल-सुगार नृत्य चाख होते. नंतर "पुढे आतां जाऊ या!" चा आवाज ऐकू आला आणि सर्व भुते एकेक करून हांगरावर चढून निघून गेली.

चंद्रहासने अनेक दिवस ते दृश्य पाहिले. सुरवातीला तो भुतांना पाहून म्हाका, वण हळू हळू भुतांचे भय त्याच्या मनातून पार नाहीसे झाले.